

บทที่ 8

การจำแนกข้อมูลทางอาชีพและวิธีใช้

ความจำเป็นของการจำแนกข้อมูลทางอาชีพ

การจัดแบ่งระบบข้อมูลอาชีพในต่างประเทศ

Dictionary of Occupational Titles (DOT)

Occupational Outlook Handbook (OOH)

การจำแนกข้อมูลในประเทศไทย

การจัดประเภทมาตรฐานอาชีพประเทศไทย

ปัญหาในการใช้ข้อมูลอาชีพ

การจัดข้อมูลอาชีพให้เป็นระบบที่มีความหมายต่อบุคคล

 ชั้นสำรวจ

 ชั้นความเข้าใจ

 ชั้นปฏิบัติการ

การสร้างทัศนคติในการทำงาน

การสร้างความสำเร็จก้าวหน้าในการทำงาน

บทที่ 8

การจำแนกข้อมูลทางอาชีพ

การแนะนำอาชีพจะไม่มีผลเลยถ้าครูแนะนำขาดข้อมูลทางอาชีพ (Occupational Information) จากบทที่หนึ่ง เราคงทราบแล้วว่า ข้อมูลทางอาชีพนี้หมายถึงความรู้ทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับงานอาชีพ เช่น ธรรมชาติของงานอาชีพ คุณสมบัติของผู้ประกอบอาชีพ ลักษณะของอาชีพ รายได้ สิ่งแวดล้อม ตลอดจนกระบวนการเตรียมตัวเข้าสู่งานอาชีพ เรียกได้ว่า เป็นข้อมูลที่บุคคลจำเป็นต้องรู้ เพื่อให้ตัดสินใจในการก้าวเข้าสู่อาชีพของเขา

ในบทนี้จะได้กล่าวถึงการจำแนกประเภทข้อมูลทางอาชีพทั้งของในประเทศและของต่างประเทศ และในช่วงท้ายของบทจะได้กล่าวพาดพิงถึงการที่บุคคลได้ใช้ข้อมูลเหล่านั้นมาช่วยในการตัดสินใจของเขาได้อย่างไร ซึ่งจะช่วยให้ผู้อ่านมองเห็นภาพพจน์ที่มีความหมายยิ่งขึ้นของการใช้ข้อมูล จัดเป็นการผสมผสานข้อมูลทุกอย่างในอาชีพที่บุคคลสนใจ มาสู่กระบวนการพัฒนาอาชีพอย่างแท้จริง

ความจำเป็นของการจำแนกข้อมูลอาชีพ

อาชีพที่มีอยู่ในปัจจุบันก็เช่นเดียวกับมนุษย์ คือมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จากการพัฒนาทางสังคมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้ก่อให้เกิดอาชีพใหม่ ๆ ขึ้นมากมาย ในขณะที่บางอาชีพก็ถูกยุบเลิกหรือลดความสำคัญลงไป ตัวอย่างเช่น อาชีพ ผู้เขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เมื่อ 20 ปีก่อนอาจจะไม่เป็นที่รู้จัก แต่ในปัจจุบันกลับเป็นอาชีพที่มีความสำคัญยิ่งต่อวงการศึกษ และธุรกิจแทบทุกประเภท เป็นต้น

นอกจากจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาแล้ว ตัวอาชีพเองก็มีความหลากหลายที่อาจจะก่อให้เกิดความสับสนได้ง่ายกับผู้ที่ไม่คุ้นเคย จากการสำรวจจำนวนอาชีพของกรมแรงงานประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อปี ค.ศ. 1977 นั้น ปรากฏว่ามีอาชีพที่ได้ลงทะเบียนไว้ปรากฏว่าในหนังสือปทานุกรมอาชีพ Dictionary of Occupational Titles ถึง 22,000 อาชีพ ในประเทศไทยเราจากการสำรวจของกรมแรงงานนั้น อาชีพที่ปรากฏในหนังสือการจัด

ประเภทมาตรฐานอาชีพ ฉบับปี พ.ศ. 2509 มีอาชีพทั้งหมด 4,300 อาชีพ และจากปี พ.ศ. 2509 เป็นต้นมา ก็ยังมีได้มีการสำรวจอาชีพกันอีก แต่เป็นสิ่งที่พอจะคาดการณ์ได้ว่าในช่วง 20 ปี ที่ผ่านมานี้ได้มีอาชีพใหม่ ๆ เกิดขึ้นอีกมากมาย

จะเห็นได้ว่าในแต่ละอาชีพย่อมมีข้อมูลมากมายที่เกี่ยวข้องกับอาชีพนั้น ๆ ถ้าเราไม่จัดให้เป็นระบบที่เข้าใจได้ง่าย ย่อมจะทำให้เกิดความสับสน และจะไม่ก่อประโยชน์แก่ผู้ใช้หรือต้องการรู้ข้อมูลเลย ดังนั้นการจัดให้เป็นระบบของการจำแนกข้อมูลจึงเป็นสิ่งจำเป็น เป็นการช่วยเหลือให้ผู้ใช้บริการมีความสะดวกสบายในการค้นหา เข้าใจขอบข่ายของงานอาชีพดียิ่งขึ้น และช่วยให้นักแนะแนวสามารถรวบรวมข้อมูลจำนวนมากให้แก่ผู้มารับบริการได้อย่างถูกต้อง และรวดเร็ว

การจัดแบ่งระบบข้อมูลอาชีพในต่างประเทศ

Dictionary of Occupational Titles (DOT)

หนังสือปทานุกรมอาชีพของกรมแรงงานสหรัฐอเมริกา หรือที่เรียกชื่อย่อ ๆ ว่า DOT นี้ จัดได้ว่าเป็นหนังสือข้อมูลอาชีพที่ให้ประโยชน์อย่างมากในระบบการแนะแนวอาชีพของสหรัฐเป็นหนังสือที่ใช้กันมาแพร่หลายกว่า 40 ปี มีข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพประมาณ 22,000 อาชีพ จัดแบ่งอาชีพออกเป็นหมวดหมู่ต่าง ๆ อย่างมีระบบ ทำให้สะดวกในการแสวงหาข้อมูลทางอาชีพแก่นักแนะแนวมาก

หนังสือ DOT นี้ได้มีการพิมพ์และแก้ไขปรับปรุงทั้งหมดรวม 4 ครั้งแล้ว ในครั้งแรกพิมพ์ขึ้นในปี ค.ศ. 1939 และมีการปรับปรุงข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพในครั้งที่สองเมื่อปี ค.ศ. 1949 การพิมพ์ครั้งที่สามของ DOT มีในปี ค.ศ. 1965 และครั้งสุดท้ายปี ค.ศ. 1977

ปทานุกรมอาชีพหรือ DOT นี้ สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 เล่มใหญ่ และ 2 เล่มย่อยในการปรับปรุงครั้งที่สาม

เล่มใหญ่ที่ 1 เป็นคำจำกัดความของอาชีพอิสระจำนวน 21741 อาชีพเรียงลำดับอาชีพตามตัวอักษร

เล่มใหญ่ที่ 2 จัดอาชีพจากเล่มแรกเป็นกลุ่มตามธรรมชาติของงานอาชีพที่คล้ายคลึงกัน และตามคุณลักษณะที่จำเป็นของผู้ประกอบอาชีพโดยใช้ตัวเลข 6 ตัว

เล่มย่อย 2 เล่มนั้น เป็นการกล่าวถึงรายละเอียดของอาชีพที่มีอยู่ในเล่มแรกในด้านสภาพการทำงานของแต่ละอาชีพ ระยะเวลาการฝึกฝนและลักษณะทางกายภาพที่จำเป็น

ในการปรับปรุง DOT ครั้งล่าสุด ทางกรมแรงงานสหรัฐได้ทำการวิเคราะห์ระบบงานใหม่หมด เพิ่มเติมและตัดทอนงานให้ตรงกับสภาพความเป็นจริงยิ่งขึ้น เลิกการนำเสนออาชีพตามตัวอักษรแต่หันมาใช้ระบบตัวเลข 9 หน่วยเป็นรหัสแทนการใช้ตัวอักษร ตัวเลขแต่ละตัวจะเป็นตัวแทนของสัญลักษณ์ต่าง ๆ ของอาชีพ ตัวอย่างเช่น

รหัส 780.381-010 แทนอาชีพช่างทำเบาะรถยนต์ ตัวเลขทั้ง 9 ตัวจะถูกแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ กลุ่มละ 3 ตัว

3 ตัวแรกจะแสดงโค้ดของอาชีพ

ตัวเลขตัวที่หนึ่งคือ 7 แทนหมวดอาชีพซึ่งมีด้วยกัน 9 หมวด

ตัวเลขตัวที่สองคือ 8 แทนหมู่อาชีพซึ่งมีทั้งหมด 97 หมู่ใน DOT

ตัวเลขตัวที่สามคือ 0 แทนหน่วยอาชีพหรือกลุ่มที่สังกัดอยู่หนึ่งใน 97 หมู่

หมวดอาชีพของ DOT มีด้วยกันทั้งหมด 9 หมวดดังนี้คือ

- 0/1 อาชีพระดับสูง / นักเทคนิค / นักบริหาร
- 2 แทนอาชีพประเภทเสมียน หรือตัวแทนขายของ
- 3 แทนอาชีพประเภทบริการผู้อื่น
- 4 อาชีพเกษตรกรรม ประมง ป่าไม้อื่น ๆ
- 5 อาชีพที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิต
- 6 การค้าหรือแลกเปลี่ยนทางเครื่องจักรกล
- 7 อาชีพทางทอสาน ที่เกี่ยวกับเครื่องหนังอื่น ๆ
- 8 อาชีพที่มีโครงสร้างเด่นชัด
- 9 อาชีพพิปาณะอื่น ๆ

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า 7 เป็นหมวดอาชีพทำเครื่องหนัง

78 เป็นการแก้ไข ตกแต่งด้วยเครื่องหนัง

780 เป็นการทำเบาะ / ที่นอนด้วยเครื่องหนัง

ตัวเลข 3 หน่วยกลาง (381) ใช้แทนลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างผู้ประกอบอาชีพนี้กับลักษณะของงานว่าทำกับบุคคล (People) ตัวเลข (Data) หรือสิ่งของ (Thing) ในแต่ละกลุ่มจะมีตัวเลขกำกับอยู่เริ่มตั้งแต่เลข 0 ไปจนถึง 6 หรือ 7 หรือ 8 ยิ่งตัวเลขต่ำเท่าใดก็ยิ่งแสดงว่างานนั้นต้องใช้ทักษะที่สูงและสลบซับซ้อนมากขึ้นเป็นลำดับ ตัวอย่างเช่นงานระดับบริหาร ที่ต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลอาจใช้ทักษะสูงในอันดับ 0 หรือ 1 ในขณะที่งานประเภทกุฎี กรรมกรแบกหามใช้กำลังกายเพียงอย่างเดียวมักใช้ทักษะต่ำในอันดับ 7 หรือ 8 ขอให้ดูการจัดอันดับทักษะข้างล่างประกอบ

ตัวเลข	บุคคล	สิ่งของ
0 สังเคราะห์	0 เป็นกำลังใจแก่ผู้อื่น	0 จัดตั้ง / คิดขึ้น
1 ประสานงาน	1 ต่อรอง	1 งานที่ประณีตละเอียด
2 วิเคราะห์	2 สอน	2 คุมเครื่อง / บังคับเครื่อง
3 จัดเข้าระบบ	3 ควบคุม	3 ขั้วขี้
4 คำนวน	4 ทำให้เปลี่ยนใจ / หันเห	4 จัดการตกแต่ง
5 ลอก	5 ชักจูง	5 คอยเฝ้าดู
6 เปรียบเทียบ	6 พุด / สัญญาณ	6 ป้อน (ข้อมูล)
	7 รับใช้	7 จับ วาง หยิบ ส่ง
	8 ทำตามคำสั่ง / ช่วยเหลือ	

เมื่อพิจารณาจากตัวอย่างจะเห็นว่า เลข 381 (เป็น 3 หน่วยกลาง)

เลข 3 จะอยู่ในกลุ่มตัวเลขที่แสดงถึงการจัดเข้าระบบ

เลข 8 จะอยู่ในกลุ่มบุคคลที่ใช้ทักษะทำตามสั่ง

เลข 1 จะอยู่ในกลุ่มสิ่งของ แทนทักษะที่ต้องใช้ความประณีตละเอียด

ดังนั้น จะแปลความหมายของเลขรหัส 381 ก็จะหมายความถึง งานที่เขาทำจะเป็นงานที่ทำตามสั่งเป็นงานประณีตใช้ความละเอียดและเกี่ยวกับจัดเข้าระบบ

ส่วนตัวเลข 3 ตัวสุดท้าย (010) ซึ่งให้เห็นถึงชื่ออาชีพภายในกลุ่มอาชีพ เช่น ตัวเป็นอาชีพที่ใกล้เคียงกัน ตัวเลข 6 หน่วยแรกจะเหมือนกัน จะต่างกันเฉพาะสามตัวสุดท้ายเท่านั้น

780.381-010 อาชีพช่างทำเบาะรถยนต์

780.381-018 เป็นอาชีพช่างทำเบาะเก้าอี้

จะเห็นได้ว่าการจัดระบบของ DOT เป็นไปอย่างรัดกุมและให้ความกระจ่างแก่นักแนะแนวมาก เพราะตัวเลขแต่ละหน่วยจะมีความหมายแทนกลุ่มอาชีพ หรือคุณลักษณะของอาชีพเพียงแต่เห็นตัวกลาง 3 หน่วยเราก็พอจะบอกได้ว่าอาชีพนั้น ๆ ใช้ทักษะชนิดใด ทำกับตัวเลขบุคคล หรือสิ่งของ

สรุป การใช้วิธีแยกข้อมูลแบบ DOT จะสามารถตอบคำถามเกี่ยวกับอาชีพนั้นได้หลายข้อ เป็นต้นว่า

- ลักษณะอาชีพ และหน้าที่ของอาชีพ
- ทักษะจำเป็นที่ต้องใช้ในการประกอบอาชีพ
- อาชีพดังกล่าวจะอยู่ในกลุ่มอุตสาหกรรมใด
- เครื่องมือที่ใช้ในการประกอบอาชีพมีอะไรบ้าง เป็นต้น

Occupational Outlook Handbook (OOH)

หนังสืออีกเล่มที่มีความสำคัญมากไม่น้อยไปกว่า DOT ก็คือหนังสือเกี่ยวกับแนวโน้มของอาชีพ หรือ เรียกชื่อย่อ ๆ ว่า OOH หนังสือนี้จัดทำพิมพ์โดยกรมแรงงานของสหรัฐฯ เช่นเดียวกัน จะมีการปรับปรุงทุก ๆ 2 ปี

หนังสือ OOH เป็นหนังสือที่แสดงถึงแนวโน้มของงานอาชีพในอนาคตว่ามีความต้องการกำลังคนในอาชีพต่าง ๆ มากน้อยเพียงใด โดยเขาใช้วิธีการคาดการณ์เจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศมาเป็นฐานในการพิจารณาว่าอาชีพต่าง ๆ จะมีการขยายตัวในอัตราส่วนสูงหรือต่ำ เมื่อทำการคาดการณ์ออกมาแล้วเช่นนี้ก็ส่งข้อมูลไปยังผู้ผลิตคือหน่วยงานทางการศึกษาต่าง ๆ ที่จะต้องปรับการผลิตของตนให้เหมาะสมกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ก็เพื่อป้องกันสภาวะการผลิตที่เกินความต้องการของตลาดนั่นเอง

ข้อมูลจาก OOH จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับผู้แนะแนวการศึกษาและอาชีพที่จะได้ใช้เป็นเกณฑ์ช่วยให้นักเรียนได้ตัดสินใจเรียน และเข้าสู่อาชีพที่เป็นความต้องการของตลาดแรงงาน มิใช่ทำการผลิตโดยไม่คำนึงถึงสภาพความเป็นจริง ซึ่งผลก็คือบัณฑิตบางสาขาล้นตลาดแรงงาน เกิดปัญหาบัณฑิตว่างงานดังที่เราประสบอยู่ในปัจจุบัน

ในหนังสือ OOH จะมีอาชีพสำคัญ ๆ ที่มีแนวโน้มของความต้องการจากตลาดแรงงานแจ้งไว้ประมาณ 300 อาชีพ แบ่งออกเป็น 13 หมวดดังนี้

1. กลุ่มอาชีพที่มีผลผลิตทางอุตสาหกรรม
2. กลุ่มอาชีพในสำนักงาน
3. กลุ่มอาชีพการให้บริการ
4. กลุ่มอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา
5. กลุ่มอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการขาย
6. กลุ่มอาชีพทางก่อสร้าง

7. กลุ่มอาชีพที่มีกิจกรรมทางคมนาคม
8. กลุ่มอาชีพที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
9. อาชีพทางช่าง ช่อม แก้วไข
10. กลุ่มอาชีพทางสาธารณสุข
11. กลุ่มอาชีพทางสังคมศาสตร์
12. กลุ่มอาชีพทางรับราชการ / ให้บริการสังคม
13. กลุ่มอาชีพทางศิลปทุกแขนง

แต่ละอาชีพที่อยู่ในหมวดต่าง ๆ จะมีข้อมูลเกี่ยวกับ 1) ธรรมชาติของงาน 2) แหล่งที่จะหางาน 3) สถานฝึกอบรม รวมทั้งคุณสมบัติต่าง ๆ ตลอดจนความก้าวหน้า 4) ความต้องการของอาชีพนี้ในอนาคต 5) รายได้และสภาพสิ่งแวดล้อมในการทำงาน 6) แหล่งหาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับอาชีพ

จะเห็นได้ว่าข้อมูลจาก OOH จะได้เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวางแผนอาชีพในอนาคตของนักเรียน นักศึกษา

การจำแนกข้อมูลในประเทศไทย

การจัดระบบข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพในประเทศไทยนั้น มีผู้จัดกันหลายระบบเช่นของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ และของกรมแรงงาน กระทรวงมหาดไทย

ตามแนวของกรมวิชาการได้แบ่งอาชีพออกเป็น 10 ประเภทคือ

1. อาชีพที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร เช่น ประมง ป่าไม้ ทำไร่
2. อาชีพที่เกี่ยวข้องกับเครื่องจักร และอุปกรณ์การช่าง เช่น คุมเครื่องจักรกล
3. อาชีพที่เกี่ยวข้องกับการคิดคำนวณตัวเลข เช่น บัญชี สถิติ
4. อาชีพทางวิชาการ และวิทยาศาสตร์ เช่น นักวิทยาศาสตร์ แพทย์
5. อาชีพต้องพบปะสังสรรค์ประชาชน โฆษณา จูงใจ เช่น นักการเมือง
6. อาชีพที่เกี่ยวข้องกับงานทางศิลปทุกแขนง เช่น จิตรกรรม ปฏึกกรรม
7. อาชีพที่เกี่ยวข้องกับการอ่าน การเขียน สอน เช่น ครู นักหนังสือพิมพ์
8. อาชีพที่เกี่ยวกับดนตรี เช่น ขับร้อง แต่งบทเพลง
9. อาชีพที่รับใช้สังคม เช่น พยาบาล นักสังคมสงเคราะห์
10. อาชีพในสำนักงาน เช่น เสมียนพิมพ์

ถ้าพิจารณาดูการแบ่งประเภทอาชีพของกรมวิชาการทั้ง 10 ประเภท ก็ดูจะไม่แตกต่างจากอาชีพที่แบ่งกันในต่างประเทศนัก จะมีข้อสังเกตก็เกี่ยวกับอาชีพทางศิลปะที่แยกเอาศิลปะ เช่น เขียนรูปไว้ประเภทหนึ่ง และดนตรีอีกประเภทหนึ่ง ส่วนในต่างประเทศมักจะรวมศิลปะทุกแขนงไม่ว่าจะเป็นการประพันธ์ การแสดง การเขียน การร้อง การเล่นไว้เข้าด้วยกัน

ส่วนการแบ่งประเภทอาชีพของกรมแรงงานนั้น มีการจัดระบบตามมาตรฐานสากลดังจะได้กล่าวถึงในรายละเอียดต่อไปในเรื่องของการจัดประเภทมาตรฐานอาชีพของประเทศไทย

การจัดประเภทมาตรฐานอาชีพ (ประเทศไทย)

ในปี พ.ศ. 2509 กรมแรงงานได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการจัดทำประเภทมาตรฐานทางอาชีพขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะจัดประเภทและกำหนดนิยามอาชีพที่มีอยู่ในประเทศไทยให้เป็นมาตรฐานระดับชาติ เพื่อให้หน่วยงานทั่วไปได้ใช้อาชีพ และลักษณะงานที่มีมาตรฐานอันหนึ่งอันเดียวกันและเพื่อให้หน่วยงานสามารถนำไปใช้ในการวางแผนกำลังคน การฝึกอบรม จัดหางาน พัฒนาอาชีพ จัดทำข่าวสารแรงงาน เป็นต้น

จุดประสงค์อีกประการหนึ่งในการจัดทำเอกสารชิ้นนี้ ก็เพื่อให้เอกชนได้ใช้เป็นเครื่องมือประกอบการวางแผนนโยบายว่าจ้างคนเข้าทำงาน แก้ไขปัญหาในเรื่องอุปสงค์อุปทานแรงงานในหน่วยงาน

หมวดอาชีพที่ทางกรมแรงงานได้แบ่งอาชีพออกนั้น มีทั้งหมดรวม 9 หมวด และมีหมวด X และ Y เป็นหมวดเสริม ดังนี้คือ

หมวด 0/ 1	เป็นหมวดผู้ปฏิบัติงานที่ใช้วิชาชีพ วิชาการ และผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกัน
หมวด 2	เป็นหมวดผู้ปฏิบัติงานด้านบริหาร และงานจัดการ
หมวด 3	เป็นหมวดเสมียนพนักงาน และผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกัน
หมวด 4	เป็นหมวดผู้ปฏิบัติงานอาชีพเกี่ยวกับการค้า
หมวด 6	เป็นหมวดผู้ปฏิบัติและทำงานด้านกสิกรรม ผู้เลี้ยงสัตว์ ผู้ทำงานป่าไม้ ชาวประมง และพราน
หมวด 7/ 8/ 9	เป็นหมวดผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการผลิต และที่เกี่ยวข้อง พนักงานใช้อุปกรณ์ในการขนส่ง และคนงานหรือกรรมกร
หมวด X	เป็นหมวดผู้ปฏิบัติงานซึ่งมีอาจจัดประเภทได้
หมวด Y	เป็นหมวดของผู้รับราชการทหาร

หลักการจัดประเภทอาชีพ

ในการจัดประเภทอาชีพ และการใช้เลขรหัสอาชีพนั้นทางกรมแรงงานพยายามให้เลขรหัสเหมือนกับการจัดประเภทมาตรฐานอาชีพระหว่างประเทศ เพื่อสะดวกขึ้นในการเปรียบเทียบกับข้อมูลทางอาชีพของนานาชาติได้

โครงสร้างของอาชีพประกอบด้วย หมวด หมู่ หน่วย และตัวอาชีพ ส่วนการใช้เลขรหัสอาชีพนั้นใช้หลักการให้เลขรหัส ระบบสิบ

ชื่ออาชีพในระบบเลขรหัส 5 ตัวเช่น

0-21.20 แทนอาชีพสถาปนิก

ตัวแรกของเลขรหัสใช้แทน หมวดอาชีพ ในตัวอย่าง 0 คือ หมวดอาชีพผู้ปฏิบัติงานที่ใช้วิชาชีพ

ตัวสองใช้แทน หมู่อาชีพ ที่อยู่ในหมวดของตัวแรก มีทั้งหมด 82 หมู่ ในตัวอย่างหมายเลข 2 จะเป็น หมู่ ที่สองที่อยู่ในหมวด 0

ตัวที่สามใช้แทน หน่วยอาชีพ ซึ่งแบ่งย่อยลงมาจากหมู่อาชีพอีกต่อหนึ่ง อาชีพในระดับหน่วยมี 276 หน่วย ดังนั้น หมายเลข 1 จึงแทนระดับหน่วยอาชีพที่ 1 จากตัวเลข 3 ตัวแรก จะมี-คั่น และมีตัวเลขอีก 2 ตัวปิดท้าย

ตัวเลข 2 ตัวหลังนี้ใช้แทน ตัวอาชีพ ที่อยู่ในหน่วยอาชีพใด

อาชีพหนึ่งโดยปกติช่วงห่างระหว่างเลขรหัสอาชีพจะเป็น 5, 10 หรือ 20 ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจำนวนอาชีพที่มีอยู่ในหน่วยเดียวกัน แต่ถ้าช่วงห่างระหว่างรหัสอาชีพในหน่วยอาชีพใดนั้นก็แสดงว่าอาชีพนั้นมีความสัมพันธ์ หรือคล้ายคลึงกันมากกว่าอาชีพอื่น ๆ ในหน่วยเดียวกัน ตัวอย่างเช่น

1-94.20 ผู้แนะแนวอาชีพ

1-94.22 ผู้แนะแนวการศึกษา

1-94.90 ผู้ทำงานด้านงานบุคคล

จะสังเกตเห็นว่าผู้แนะแนวอาชีพ (รหัสท้าย 20) และผู้แนะแนวการศึกษา (รหัสท้าย 22) จะมีความคล้ายคลึงกันทางลักษณะหน้าที่การงานมากกว่า ผู้ทำงานด้านงานบุคคล (รหัสท้าย 90) ดังนั้น เราอาจดูความคล้ายคลึงกันของลักษณะงานอาชีพได้จากตัวเลข 2 ตัวท้ายของรหัสอาชีพ

ปัญหาในการใช้ข้อมูลอาชีพ

ถ้าจะเริ่มพิจารณาจากหนังสือการจัดมาตรฐานทางอาชีพที่ทางกรมแรงงานได้ทำแล้วจะเห็นว่า ถึงแม้คณะผู้จัดทำจะได้แสดงความพยายามอย่างน่าสรรเสริญและมีขั้นตอนใกล้เคียงกับมาตรฐานสากลเท่าใดก็ตาม แต่ถ้ามองดูจากจุดยืนของผู้ใช้ข้อมูลแล้ว เราจะเห็นปัญหาหลายประการเกิดขึ้น

ในเรื่องแรกคงจะหนีไม่พ้นเรื่องความทันสมัยของข้อมูล หนังสือมาตรฐานอาชีพของกรมแรงงานได้มีการจัดทำขึ้นเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2509 และจากเวลานั้นถึงปัจจุบันยังมิได้มีการปรับปรุงแก้ไขในเรื่องของอาชีพแต่อย่างใดเลย และก็เป็นที่ยุติกันอยู่ดีแล้วว่า อาชีพมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มีหลายอาชีพที่เกิดขึ้นใหม่ในช่วงเวลา 20 ปีที่ผ่านมา และมีหลายอาชีพอีกเช่นเดียวกันที่ควรตัดทิ้งไปนอกจากนี้เนื้อหาข้อมูล คำอธิบายเกี่ยวกับอาชีพก็ควรจะได้มีการนำมาปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงในปัจจุบันมากขึ้น ทั้งนี้ก็เพื่อให้เป็นหนังสือที่สามารถใช้ได้ประโยชน์ในด้านแนะแนวอาชีพอย่างแท้จริงนั่นเอง

นอกจากนี้จากผลการวิจัยของนักจิตวิทยาอาชีพบางท่าน เช่น แฮสส์ (Haase) และ บอดเดน (Bodden) กล่าวถึงคำอธิบายลักษณะของอาชีพว่า ส่วนใหญ่มักจะเป็นคำอธิบายที่เป็นแง่กลางหรือค่อนข้างจะออกมาในด้านบวกเกี่ยวกับอาชีพ เป็นเหตุให้ผู้อ่านบางคนเกิดความรู้สึกความเข้าใจเกี่ยวกับอาชีพอย่างไม่ตรงกับความเป็นจริงนัก เขาได้ให้ข้อคิดว่า คำอธิบายเกี่ยวกับอาชีพน่าจะถูกต้องตรงกับความเป็นจริง คือเสนอทั้งด้านบวกและลบของอาชีพตามจริง จะช่วยทำให้ผู้อ่านมีทัศนคติที่ถูกต้องยิ่งขึ้นกับอาชีพต่าง ๆ

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าผู้อ่านจะมีความเชื่ออย่างไร ปัญหาอีกประการหนึ่งของการใช้ข้อมูลทางอาชีพก็คือ ผู้ใช้จะต้องสามารถผสมผสานสิ่งที่ได้รู้โดยปรับให้เข้าได้อย่างมีความหมายกับชีวิตของเขาด้วยข้อมูลเหล่านั้น จึงจะเรียกได้ว่ามีประโยชน์อย่างแท้จริง การให้นักเรียนมานั่งอ่านข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพเป็นร้อยเป็นพันข้อมูลจากหนังสือวารสารหรือปทานุกรมอาชีพต่าง ๆ จะไม่ช่วยให้เขาตัดสินใจหรือวางแผนเกี่ยวกับชีวิตทางอาชีพและการศึกษาของเขาเลย ถ้าข้อมูลเหล่านั้นไม่ตรงกับความต้องการของเขา ครูแนะแนวจึงต้องพยายามทำข้อมูลหลากหลายเหล่านั้นให้มีความหมายที่สอดคล้องกับชีวิตของนักเรียนแต่ละบุคคล

การจัดข้อมูลทางอาชีพให้เป็นระบบที่มีความหมายต่อบุคคล

กระบวนการจัดระบบข้อมูลทางอาชีพที่มีความหมายต่อชีวิตบุคคลนั้นเป็นอย่างไร ผู้เขียนขอเสนอรูปแบบการใช้ข้อมูลทางอาชีพอย่างมีความหมายในกระบวนการให้บริการปรึกษาโดยอิงทฤษฎีของคาร์คอฟฟ์ (Carkhuff, 1969) และอีแกน (Egan, 1975) มากกล่าวในช่วงนี้

อีแกน ได้กล่าวถึงกระบวนการช่วยเหลือโดยแยกออกเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้คือ ขั้นที่หนึ่ง เป็นขั้นของการสำรวจ (Exploration Stage)

ขั้นที่สอง เป็นขั้นของความเข้าใจ (Understanding Stage)

ขั้นที่สาม เป็นขั้นปฏิบัติการ (Action Stage)

1. ขั้นสำรวจ (Exploration Stage)

ในขั้นแรกนี้ บุคคลจะต้องตระหนักถึงความหลากหลายของอาชีพในสังคมปัจจุบัน เขาจะต้องเข้าใจว่าอาชีพบางอาชีพมีความเกี่ยวข้องกันมากกว่าอาชีพอื่นนอกจากนี้จะต้องเข้าใจบ้างแล้วว่าตัวเขามีจุดเด่น จุดอ่อน ความสนใจอย่างไร

ขั้นสำรวจนี้อาจเริ่มได้ตั้งแต่เด็กอยู่ในชั้นประถม ความเข้าใจในโลกของงานอาชีพยังคงแคบ เด็กอาจคุ้นเคยกับอาชีพใกล้ตัวของบุคคลใกล้ชิดเท่านั้น ต่อมาเมื่อเด็กเริ่มเติบโตขึ้น ได้มีโอกาสรู้จักกับสิ่งแวดล้อม และบุคคล รวมทั้งสื่อมวลชนมากขึ้นทำให้ความรู้ความเข้าใจในโลกของงานจะกว้างขึ้นทุกที

ความรู้สึกเกี่ยวกับงานครั้งแรกอาจจะออกมาในรูปของความฝัน เช่น อยากเป็นคาวบอย มนุษย์อวกาศ ที่ขาดการรับรู้จากสภาพความเป็นจริง บางครั้งเด็กก็อาจมีความเชื่อผิด ๆ เกี่ยวกับอาชีพบางประเภทได้ง่าย

พัฒนาการทางความเข้าใจอาชีพในระยะต่อมา เป็นการเข้าใจอาชีพที่ลึกซึ้งกว่าเดิม เด็กเริ่มวิเคราะห์ง่าย ๆ โดยการเปรียบเทียบว่าตนเองจะเข้าไปอยู่ในอาชีพนั้นได้หรือไม่ กระบวนการคิดดังกล่าวทำให้เด็กเริ่มตระหนักในความสามารถ ความสนใจ และค่านิยมของตนที่ทำให้เขาเข้าไปประกอบอาชีพนั้นได้หรือไม่

ความรู้ความเข้าใจที่เพิ่มพูนมากขึ้นตามวัย ทำให้เด็กเริ่มแสวงหาข้อมูลทางอาชีพที่เขาสนใจ ประกอบกับสิ่งแวดล้อมทางบ้านและโรงเรียนทำให้เด็กเริ่มคิดเป็นครั้งแรกว่า

เขาควรจะทำต่อไปในสิ่งที่เขาสนใจ หรือทิ้งไปเสียเพราะเป็นนิสัยที่เป็นไปไม่ได้

กล่าวโดยสรุป บุคคลที่อยู่ในขั้นพัฒนาการนี้มักจะมีลักษณะที่จะแสวงหาความรู้ ความเข้าใจทางด้านอาชีพอย่างกว้าง ๆ ก่อน และค่อย ๆ แคบลง รู้คร่าว ๆ ว่าการเข้าสู่ อาชีพแต่ละประเภทต้องมีการเตรียมตัวต่างกัน เช่น ถ้าจะเป็นครูอาจารย์ก็ต้องเรียนสูง กว่าถ้าจะเป็นช่างไม้ เป็นต้น

การช่วยเหลือของนักแนะแนว

สิ่งที่นักแนะแนวจะช่วยบุคคลในช่วงนี้ก็คือ ช่วยให้บุคคลตระหนักในความสำคัญ ของงานอาชีพ และอาจช่วยให้เริ่มการวิเคราะห์หรือจัดระบบอาชีพอย่างง่าย ๆ โดยสอดใส่ ความรู้ทางด้านอาชีพต่าง ๆ เข้าไว้ในหลักสูตรการเรียนของเด็ก เช่น ในวิชาภาษาอังกฤษ แทนที่จะให้เด็กอ่านนิทานภาษาอังกฤษ เราอาจจะแต่งเป็นเรื่องความรู้เกี่ยวกับอาชีพ แทนนิทาน ด้วยวิธีการดังกล่าวเด็กก็จะได้รับความรู้ทั้งภาษาอังกฤษ และมีความเข้าใจใน อาชีพไปในเวลาเดียวกัน

การช่วยให้เด็กเกิดสำนึกทางด้านอาชีพในระดับกว้างนี้ มักจะเน้นกับทางอาชีพ ศึกษา (Career Education) 6 ข้อคือ

- 1) บทบาทของงานและอาชีพในชีวิตและสังคมปัจจุบัน
- 2) ธรรมชาติของการทำงานหรือโลกของงานอาชีพ
- 3) ค่านิยมในการทำงาน
- 4) การศึกษาและโลกของงาน
- 5) พัฒนาการทางอาชีพและการตัดสินใจเกี่ยวกับอาชีพ
- 6) อุปนิสัยในการทำงาน

ปัจจุบันการสร้างหลักสูตร โดยผนวกเอาความรู้และข้อมูลทางอาชีพสอดแทรกเข้าไป ในวิชาต่าง ๆ กำลังเป็นที่สนใจทำกันในวงการศึกษาและแนะแนว ในประเทศไทย เราทางกรมวิชาการก็กำลังคิดค้นหารูปแบบที่เหมาะสมในการผสมผสานความรู้ทางอาชีพ เข้าไปในหลักสูตรของโรงเรียนต่าง ๆ ซึ่งถ้าสามารถใช้ได้แพร่หลายเมื่อใด ก็คงจะช่วยให้เยาวชนของเราเติบโตขึ้นไปอย่างเข้าใจในตัวเอง และโลกของงานอาชีพสามารถตัดสินใจ ก้าวเข้าสู่อาชีพใดได้มั่นคงยิ่งขึ้น

2. **ขั้นความเข้าใจ (Understanding Stage)**

เป็นระยะที่เด็กเริ่มก้าวเข้าสู่ขั้นมัธยมต้น เป็นช่วงระยะพัฒนาการที่เด็กเริ่มจะแสดงทักษะบางอย่างเด่นชัดมากขึ้น อาจแสดงความสนใจในสิ่งที่เป็นอิสระต่างออกไปจากเพื่อน ๆ หรือครอบครัวของเขา จัดได้ว่าเป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อระหว่างความเป็นเด็กและความเป็นผู้ใหญ่

ในด้านความสนใจของทางอาชีพ เด็กเริ่มมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมที่ทำในโรงเรียนกับงานอาชีพในโลกแห่งความเป็นจริงมากขึ้นและมีความเข้าใจหรือตระหนักในความสำคัญของการเลือกเรียนในหลักสูตรปัจจุบันกับอาชีพที่จะประกอบในอนาคต

ความรู้สึกที่มีต่อตนเองก็ยิ่งเด่นชัดขึ้นในแง่ของความสามารถความสนใจ รวมทั้งบุคลิกภาพของเขาที่แตกต่างออกไปจากเพื่อนคนอื่น ๆ เขาเริ่มตระหนักถึงความสนใจ ความถนัดของเขาว่าเกี่ยวข้องกับอาชีพอย่างไรหรือไม่ มีความเข้าใจในโครงสร้างกว้าง ๆ ของงานอาชีพ เริ่มแยกแยะความแตกต่างระหว่างอาชีพออก และที่สำคัญก็คือ เริ่มนำตนเองไปเปรียบเทียบกับงานที่สนใจทำให้มองทางเลือกของอาชีพได้อย่างคร่าว ๆ รู้สึกกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับอาชีพที่สนใจประกอบในอนาคต

นอกจากนี้ยุทธวิธีวิธีการเลือกอาชีพก็จะมี การคิดไตร่ตรองและเข้าใจ ในความเป็นไปได้หรือไม่ของตัวเลือกนั้นมากกว่าในสมัยเด็ก ในช่วงนี้เด็กมองเห็นแล้วว่าทางเลือกของสายการเรียนบางสาขาจะมีผลต่อโอกาสการเข้าสู่อาชีพของเขาในอนาคตมากกว่าบางสาย ตัวอย่างเช่น ถ้าตัดสินใจเข้าสู่สายอาชีพ การเรียนของเขาจะแตกต่างออกไปจากการเลือกสายสามัญและมีผลต่อลักษณะอาชีพที่เขาจะประกอบได้ในอนาคตอีกด้วย

การช่วยเหลือของนักแนะแนว

ครูแนะแนวจึงต้องมีบทบาทสำคัญ ช่วยเหลือให้เด็กเข้าใจว่าการเลือกแต่ละครั้งล้วนมีผลต่อโอกาสทางอาชีพของเขาในอนาคตทั้งสิ้น การช่วยเหลือในเรื่องการตัดสินใจ (Decisionmaking) จึงเป็นกระบวนการสำคัญ และมีผลต่อเนื่องไปทุกช่วงของชีวิตของบุคคล ครูแนะแนวจึงต้องให้ความสำคัญในเรื่องการตัดสินใจของเด็ก และควรจะให้แน่ใจว่าเด็กได้มีการตัดสินใจที่ถูกต้องและดีที่สุดสำหรับชีวิตเขาเพื่อความสุขในการเข้าสู่อาชีพที่ตรงกับความถนัดของเขาในอนาคตนั่นเอง

ในการช่วยเหลือให้เด็กมีการตัดสินใจอย่างถูกต้องนั้น ข้อมูลทางอาชีพจะต้องชัดเจนละเอียด และตรงกับความเป็นจริงให้มากที่สุด ครูอาจจะให้เด็กไปแสวงหาความรู้ทางอาชีพด้วยตนเอง เช่น ให้ไปหาหนังสืออ่าน ไปเยี่ยมชมกิจการ พูดคุยกับผู้ประกอบอาชีพที่เด็กสนใจขอความร่วมมือจากบิดามารดาให้ช่วยพูดเรื่องการทำงานให้เด็กฟัง สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแต่จะช่วยส่งเสริมให้เด็กมีความรอบรู้มากขึ้นเกี่ยวกับเรื่องอาชีพ และเป็นส่วนประกอบในการตัดสินใจเลือกทางอาชีพของเขาเองในที่สุด

ในขั้นนี้เด็กอาจไปแสวงหาข้อมูลทางอาชีพได้จากแหล่งต่าง ๆ เช่นหนังสือเกี่ยวกับอาชีพของกรมแรงงาน จากจุลสารของศูนย์แนะแนวการศึกษาและอาชีพ ของกรมวิชาการ นิตยสารเกี่ยวกับอาชีพรายสัปดาห์หนังสือหรือเอกสารเหล่านี้มักจะเป็นข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพโดยทั่ว ๆ ไป บางแหล่งก็บอกถึงบุคคลคุณสมบัติที่จำเป็นในการเข้าสู่อาชีพ หรือสถานที่ฝึกอบรม และเงินเดือนขั้นต้น เป็นต้นว่า ในหนังสืออนุกรมแนะแนวอาชีพ ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ก็ได้จัดทำอธิบายย่อ ๆ เกี่ยวกับอาชีพ 296 อาชีพ เพื่อใช้เป็นแนวทางศึกษาต่อดังตัวอย่างต่อไปนี้

พนักงานต้อนรับบนอากาศยาน

(แอร์โฮสเตส/ สจ๊วต)

ลักษณะงาน ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกสบายแก่ผู้โดยสารบนอากาศยาน เช่น ต้อนรับผู้โดยสาร และจัดหาที่นั่งให้ตรวจดูให้ผู้โดยสารรัดเข็มขัดก่อนที่อากาศยานจะขึ้นหรือลง แจกหนังสือให้ผู้โดยสารอ่าน เสิร์ฟอาหาร ดูแลห้องโดยสารให้เรียบร้อย รวมทั้งให้บริการอื่น ๆ ที่จะอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้โดยสาร

สถาบันศึกษาหรือ

แหล่งฝึกอบรม แผนกฝึกและอบรมพนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน (ศูนย์ฝึกอบรม ดิจปฏิบัติการณ์ สำนักงานใหญ่ การบินไทย)

อัตราเงินเดือนขั้นต้น รัฐวิสาหกิจประมาณ 3,100 บาท

การใช้ข้อมูลทางอาชีพ

แม้ว่าจะเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า ข้อมูลทางอาชีพเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญยิ่งในการตัดสินใจเลือกอาชีพ แต่จากประสบการณ์และผลวิจัยก็พบว่า ผู้ให้บริการคือครูแนะแนวมักไม่ใช้ข้อมูลทางอาชีพกันอย่างเต็มที่นัก

สาเหตุประการหนึ่งของการไม่ใช้ข้อมูลทางอาชีพก็คือ ไม่มีข้อมูลจะใช้ ไม่รู้ที่จะไปหาข้อมูลทางอาชีพมาได้จากไหน และก็ไม่มีความแน่ใจว่า ข้อมูลที่ได้มาถูกต้องกับสภาพความเป็นจริงหรือไม่ และอีกประการหนึ่งที่สำคัญก็คือ ขาดแรงจูงใจ ที่จะค้นหา เพราะส่วนใหญ่ครูแนะแนวมักทำงานหนักอยู่แล้ว จึงไม่มีใครมีเวลาที่จะทุ่มให้กับเรื่องข้อมูลทางอาชีพมากนัก

ความจริงแล้วข้อมูลทางอาชีพนั้นมียู่ทั่วไปแต่เป็นลักษณะที่กระจัดกระจาย ครูแนะแนวของเราไม่มีคู่มือบอกลักษณะและแนวโน้มของอาชีพที่ละเอียดเชื่อถือได้ และทันสมัย เช่น หนังสือหรือ OOH ข้อมูลทุกชนิดเกี่ยวกับอาชีพทุกอาชีพจึงเป็นสิ่งที่ครูแนะแนวจะต้องขวนขวายหามาบรรจุไว้ในห้องแนะแนว ซึ่งการแสวงหานี้มิใช่เป็นสิ่งที่ทำได้ในเร็ววัน แต่อย่างไรก็ตามจากบทที่เรื่องการจัดตั้งห้องสมุดอาชีพ คงจะพอทำให้ครูแนะแนวได้แนวความคิดของการสะสมข้อมูลให้เป็นห้องสมุดอาชีพได้บ้าง การจะให้มียุทธศาสตร์ที่สมบูรณ์นั้นคงจะต้องใช้เวลาเก็บรวบรวมจากสิ่งตีพิมพ์ทั้งหลายที่เกี่ยวกับอาชีพ ส่วนจะถูกต้องตรงสภาพความจริงเพียงไรนั้นคงจะต้องขึ้นอยู่กับความทันสมัยของข้อมูล ถ้าพยายามติดตามข่าวคราวเรื่องอาชีพอยู่เสมอ หาข้อมูลใหม่ ๆ มาทดแทนข้อมูลเก่าที่ล้าสมัย ก็คงจะช่วยทำให้ข้อมูลทางอาชีพของครูแนะแนวใกล้เคียงกับสภาพความเป็นจริงไปทุกขณะ

ส่วนปัญหาเรื่องแรงจูงใจในการใช้ข้อมูลอาชีพนั้น อาจจะสามารถกล่าวได้ว่าเป็นปัญหาเรื่องใหญ่ ครูแนะแนวคงจะต้องสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นกับตนเองเสียก่อนว่า การมีข้อมูลทางอาชีพนั้นเป็นสิ่งจำเป็นในการช่วยนักเรียนตัดสินใจเลือกอนาคตของเขา เขาจะต้องมีข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจและข้อมูลเหล่านั้นจะต้องมีอยู่ในห้องแนะแนว เพราะเป็นไปไม่ได้ที่ครูแนะแนวจะจดจำข้อมูลอาชีพที่มีมหาศาลจากภายนอกได้หมด เมื่อเห็นความสำคัญเช่นนี้คงจะช่วยทำให้เกิดแรงจูงใจที่จะสร้างห้องแนะแนวให้เป็นแหล่งข้อมูลขึ้นมาได้

ในเรื่องของผู้มารับบริการที่ขาดแรงจูงใจในการไปแสวงหาข้อมูลนั้น เราคงจะต้องพิจารณาเป็นกรณีไป เช่น ถ้าเขาไม่สนใจ ไปค้นคว้าหาความรู้ในอาชีพนั้น ๆ เพราะเขาเบื่อหน่ายต่อการไปนั่งอ่านนั่งค้นเองเราอาจจะเสนอวิธีการใหม่ เช่น นำเอาข้อมูลอาชีพเหล่านั้นมานั่งคุยกัน หรือทำให้มีความหมายกับชีวิตของเขามากขึ้น มีการวิจัยหลายเรื่องที่มีผลสรุปออกมามากมาย ๆ กันว่า การอ่านข้อความมักจะเป็นวิธีการเสนอข้อมูลที่มีผลน้อยที่สุด การฉายสไลด์ หรือดูภาพยนตร์ ดูจะเป็นวิธีการดึงดูดความสนใจของบุคคลได้มากกว่าอ่าน แต่ถ้าได้มีโอกาสคุยหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้ก็ยิ่งดูจะเป็นสิ่งที่เกิดแรงจูงใจมากขึ้น ดังนั้น ถ้าผู้เรียนหรือผู้มารับบริการขาดแรงจูงใจ เราอาจจะต้องเปลี่ยนวิธีการนำเสนอข้อมูลให้ดูน่าสนใจมากขึ้น อาจเป็นทางแก้ปัญหาย่างหนึ่ง

3. ขั้นปฏิบัติการ (Action Stage)

ในขั้นปฏิบัติการนี้เป็นขั้นที่เกี่ยวข้องกับการทำงานทำนั้น เป็นขั้นสุดท้ายหลังจากประเมินตนเอง ประเมินอาชีพ และตัดสินใจเข้าสู่อาชีพที่เลือกแล้ว ถ้าในขั้นปฏิบัติการนี้ผ่านพ้นไปด้วยดี ผลก็คือบุคคลจะทำงานทำได้สำเร็จ แต่ระยะเวลาของการแสวงหางานทำงานได้งานย่อมจะต่างกันออกไป ตามเงื่อนไขของงานอาชีพนั้น ๆ ว่ามีมากน้อยเพียงใด เงื่อนไขทางสิ่งแวดล้อมเช่น ถ้าระบบเศรษฐกิจไม่ดี การขยายตัวของงานต่ำ โอกาสการได้งานทำก็น้อย รวมทั้งเงื่อนไขทางด้านส่วนตัวเช่นคุณสมบัติต่าง ๆ ของบุคคลผู้นั้นเอง และระดับการศึกษาตลอดจนแขนงวิชาที่สำเร็จ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ย่อมประกอบกันเป็นเหตุผลของการได้งานเร็ว-ช้า หรือยังทำงานทำไม่ได้ของบุคคลทั้งสิ้น

นอกจากนี้ระยะเวลาของการเตรียมตัวฝึกฝนในการเข้าสู่อาชีพแต่ละอาชีพ ย่อมจะต่างกันตามลักษณะของอาชีพนั้น ยกตัวอย่างเช่นอาชีพที่ใช้ความแข็งแรงของร่างกาย เช่น แบก หาม ขุด เจาะ มักจะไม่จำเป็นต้องใช้เวลาในการเตรียมตัวเข้าสู่อาชีพแต่อย่างใดเลย ในทางตรงข้ามถ้าเป็นอาชีพที่ต้องใช้ความสามารถทางความคิด / วิเคราะห์ อาจจะต้องมีการฝึกฝน และเตรียมตัวนานกว่าที่จะเข้าสู่อาชีพได้

แม้แต่ในอาชีพเดียวกัน บุคคล 2 คนที่กำลังจะแสวงหางานอาชีพเดียวกันทำก็ยังมี ความแตกต่างกันในส่วนของคุณลักษณะและมีผลต่อการได้งานเร็ว-ช้า ด้วย คนหนึ่งอาจมีความกระตือรือร้นที่จะได้งานทำฝึกฝนวิธีการตอบโต้ และเตรียมตัวสัมภาษณ์อย่างดีที่สุด ในขณะที่บุคคลอีกผู้หนึ่งยังไม่มีความร้อนรนที่จะได้งานนัก ถ้ายังไม่มีความถูกใจก็จะยังไม่

ทำ ถ้าเป็นเช่นนี้ย่อมเป็นของแน่นอนว่าคุณคนแรกน่าจะมีโอกาสได้งานทำเร็วกว่าคุณคน
หลัง

ความต้องการของตลาดแรงงานก็เป็นอีกเงื่อนไขอีกเรื่องหนึ่งที่มีผลต่อการได้งาน
ทำของคุณคน จากผลการวิจัยของทบวงมหาวิทยาลัยปี 2524 ในเรื่องภาวะการทำงานของ
บัณฑิตรุ่น ปี 2523-2524 พบว่าในจำนวนบัณฑิตที่กรอกแบบสำรวจ 25,172 คน มีบัณฑิต
ที่ยังมิได้งานทำถึง 7,031 คน นับเป็นร้อยละ 27.93 ของบัณฑิตที่กรอกแบบสอบถามทั้งหมด
บัณฑิตที่ว่างงานเหล่านี้ มีจำนวนถึงร้อยละ 31.85 ที่ตอบว่าไม่ได้งานเพราะไม่รู้แหล่งงาน
และจากข้อมูลในวันนัดพบแรงงานของบัณฑิตที่ว่างงานนั้นพบว่าร้อยละ 82.8 เป็นบัณฑิต
ในสาขาศึกษาศาสตร์

ตัวเลขที่น่ามากกล่าวอ้างอิงนี้จัดว่ามีสำคัญ 2 ประการคือ

1. สถาบันการศึกษากำลังผลิตบุคคลไม่ตรงกับเป้าหมายของตลาดแรงงาน กล่าวคือ
ผลิตบัณฑิตเข้าสู่อาชีพในสาขาที่ตลาดอึดตัวแล้ว จึงเป็นของแน่นอนว่าบัณฑิตเหล่านี้
ย่อมจะประสบความยากลำบากในการหางานทำ และถ้าจะถามให้ไกลออกไปเราก็จะได้
คำถามประเภทที่ว่า เหตุใดบัณฑิตเหล่านี้จึงเรียนในสาขาวิชาที่จะไม่มีงานทำ?

คำตอบที่เป็นไปได้อย่างยิ่งข้อหนึ่งอาจจะมาจากสาเหตุของการขาดข้อมูลทางด้าน
อาชีพ ถ้าบัณฑิตเหล่านั้นรู้ถึงความต้องการของตลาดในอนาคต เขาก็คงจะเปลี่ยนเข็มทิศ
ในการเรียนแทนที่จะเรียนไปจนจบและไม่หางานทำ ดังนั้น ถ้าผู้แนะแนว ไม่ตระหนักในความ
จริงข้อนี้และถึงแม้จะเตรียมตัวบัณฑิตเหล่านี้ให้มีความสามารถในการหางานเท่าใดก็ตาม
เขาก็จะยังประสบปัญหาในขั้นปฏิบัติการหางานจริงอยู่นั่นเอง

2. บัณฑิตส่วนใหญ่ที่ไม่ได้งานนั้นส่วนใหญ่เกิดจากสาเหตุไม่รู้แหล่งงาน ไม่รู้วิธี
การตอบคำถาม หรือสัมภาษณ์ หรือเขียนจดหมายสมัครงาน

ความจริงข้อนี้แสดงให้เห็นว่าระบบการแนะแนวอาชีพไม่สามารถหยุดอยู่แค่ขั้น
การเข้าใจตนเองและเข้าใจอาชีพเท่านั้น แต่จะต้องทำให้ครอบคลุมถึงขั้นปฏิบัติการ คือช่วย
สอนทักษะทุกชนิดที่จำเป็นในการได้งานให้แก่ผู้มารับบริการ ไม่ว่าจะเป็นการหาแหล่งงาน
การสมัครงาน กรอกใบสมัคร เขียนจดหมายสมัครงาน ตลอดจนการเตรียมตัวสัมภาษณ์
กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือช่วยบุคคลอย่างตลอดรอดฝั่งจากสถาบันการศึกษาจนถึงการเข้าไป
อยู่ในโลกของงานอาชีพได้ จึงจะถือว่าเป็นความสำเร็จของการแนะแนวอาชีพและบริการ
จัดหางานอย่างแท้จริง

การสร้างทัศนคติในการทำงาน

ในเรื่องขั้นตอนของการได้งานไม่ว่าจะเป็น
การสำรวจตนเอง
การศึกษาประสบการณ์อดีต
สำรวจแหล่งงาน / วิเคราะห์บริษัท ตลอดจน
พฤติกรรมของการได้งาน เช่น
วิธีเขียนจดหมายสมัครงาน
วิธีเขียนเอกสารประวัติย่อ
การสัมภาษณ์

ผู้เขียนได้กล่าวอย่างละเอียดไว้แล้วในบทที่ 10 ในขณะนี้จึงจะขอกล่าวถึงทัศนคติที่จำเป็นในการทำงานเพื่อประกอบการเตรียมตัวในการวางแผนหางานโดยสังเขป

ในขั้นปฏิบัติการแสวงหางานนี้ นอกจากบุคคลจะต้องมีการเตรียมตัวหาความรู้เกี่ยวกับตนเองและหน่วยงานที่สนใจแล้ว การเตรียมพร้อมทางด้านจิตใจ ตลอดจนถึงทัศนคติที่มีต่องานก็ยังเป็นสิ่งจำเป็นในการหางานทำ หรือการเป็นผู้ประสบความสำเร็จในการทำงาน

เอ็ดดิง และมิลเลอร์ (Oetting and Miller, 1977) กล่าวถึงการทำงานที่จะประสบผลสำเร็จนั้น บุคคลจะต้องมามองตนเองและบทบาทของการทำงานว่า 1) ต้องมีความคิดว่างานเป็นสิ่งมีคุณค่าต่อชีวิต 2) รับรู้ตัวเองในลักษณะของผู้ทำงาน 3) รับรู้การคาดหมายของงานว่าเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตทางสังคม 4) มองงานว่าเป็นสิ่งดีงามหรือเป็นรางวัลสำหรับตน นอกจากนี้ควรจะมีจุดมุ่งหมายทางอาชีพเป็นไปในทิศทางเดียวกับความถนัด ความสนใจและบุคลิกภาพอีกด้วย ถ้าปราศจากทัศนคติในการทำงานและจุดมุ่งหมายทางอาชีพที่กล่าวมาแล้วนี้ บุคคลอาจจะยังไม่พร้อมนักในการได้งาน แต่อย่างไรก็ตามทัศนคติของบุคคลที่มีต่องานนี้อาจเปลี่ยนแปลงไปได้ตามสิ่งแวดล้อม หรือโอกาสที่อำนวย การให้บริการปรึกษาที่ดีทางอาชีพก็อาจจะช่วยให้บุคคลได้เข้าใจตนเอง มีแนวคิดที่เหมาะสมและสามารถแสวงหางานที่นำความพึงพอใจมาสู่ชีวิตได้เช่นกัน

การสร้างความเจริญก้าวหน้าในการทำงาน

ขั้นตอนสุดท้ายของการช่วยเหลือบุคคลในการแนะแนวอาชีพก็คือความคาดหวังว่าเมื่อบุคคลได้เข้าทำงานแล้วเขาจะสามารถดำรงตำแหน่งและมีความเจริญก้าวหน้าขึ้นไปในงานอาชีพที่เขาได้เลือกประกอบ

เอ็ดดิงและมิลเลอร์ ได้ชี้ให้เห็นถึงพฤติกรรมขั้นพื้นฐานของการทำงาน ซึ่งได้แก่

- 1) ไม่ลำบากใจในเรื่องการไปทำงานให้ตรงเวลา มีการแต่งกายและใช้ภาษาที่เหมาะสม
- 2) ทำงานได้ตามมาตรฐานของงานที่กำหนด ใส่ใจ และติดตามผลงานอย่างสม่ำเสมอ
- 3) มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน ผู้ที่อยู่เหนือและใต้บังคับบัญชา
- 4) แสดงความสามารถเด่นบางประการ เช่น ความคิดริเริ่ม มีทักษะในการตัดสินใจดีและถูกต้อง ทำงานได้อย่างเป็นอิสระ เป็นต้น

และเช่นเดียวกับขั้นตอนอื่นนั่นคือ การให้บริการแนะแนวในปัญหาทางอาชีพ และการปรับตัวจะเข้ามามีบทบาทในการช่วยแก้ไขปัญหาให้เบาบางไปได้มากไม่ว่าจะเป็น ปัญหาขาดแรงจูงใจ ความเบื่อหน่ายในงาน ความเครียด หรือการเข้า ๆ ออก ๆ งานเป็นประจำ

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการช่วยเหลือบุคคลในเรื่องของอาชีพ มิใช่เป็นสิ่งที่เล็กน้อยหรือทำในช่วงเข้ามหาวิทยาลัยเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการที่จะต่อเนื่องกันไปทุกช่วงของชีวิต ข้อมูลทางอาชีพจะต้องเข้ามามีบทบาทสำคัญในการช่วยให้บุคคลตัดสินใจกับทางเลือกของเขา เพราะการตัดสินใจในแต่ละครั้งของชีวิตจะส่งผลไปถึงการตัดสินใจครั้งต่อไปในอนาคตเสมอ

สรุป

ในบทนี้ได้กล่าวถึงความจำเป็นในการจำแนกข้อมูลทางอาชีพอย่างมีระบบ เพื่อสะดวกในการค้นหาและนำมาใช้ การจัดแบ่งระบบข้อมูลในต่างประเทศที่นิยมกันมากก็คือ การจัดระบบของปทานุกรมอาชีพ หรือ DOT ซึ่งใช้รหัสตัวเลข 9 หน่วยแต่ละหน่วยจะเป็นสัญลักษณ์ของประเภทและคุณลักษณะของอาชีพ ส่วนข้อมูลจากหนังสือแนวโน้มของอาชีพหรือ OOH ก็จะช่วยให้นักแนะแนวรู้ว่าแนวโน้มของตลาดแรงงานในอนาคตมีอย่างไร ส่วนการจัดแบ่งระบบข้อมูลของประเทศไทยก็จัดทำกันหลายรูปแบบที่สำคัญที่มีการจัดระบบของกรมวิชาการ และของกรมแรงงาน ที่ทำเป็นหนังสือการจัดประเภทมาตรฐานอาชีพ ซึ่งได้แบ่งอาชีพออกเป็น 9 หมวด ใช้ตัวเลข 5 หน่วย แทนหมวดหมู่หน่วยและตัวอาชีพ ส่วนการใช้ข้อมูลทางอาชีพนั้นมีกระบวนการช่วยเหลือเป็น 3 ขั้นตอน คือ

- 1) การสำรวจ
- 2) ความเข้าใจ
- 3) การปฏิบัติการ ทั้ง 3 ขั้นตอนได้เน้นให้เห็นถึงปรัชญา

การแนะนำอาชีพที่มุ่งให้ช่วยเหลือบุคคลในทุกขั้นตอนของชีวิต ทั้งนี้เพราะบุคคลที่ดี อาชีพที่ดี รวมทั้งสังคมที่บุคคลสังกัดอยู่นั้น มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การแนะนำ อาชีพที่สมบูรณ์จะต้องคำนึงถึงความเปลี่ยนแปลงของทั้งบุคคลและสิ่งแวดล้อมและช่วย แนะนำให้บุคคลที่มีทางเลือกที่ดีที่สุดสำหรับความสุขในการประกอบอาชีพของเขาในอนาคต